

För ett narkotikafritt samhälle

Jan Malmstedt

Bertil Lindberg

Mats Lejmyr

Rolf Bromme

Riksförbundet Narkotikafritt Samhälle, som bildades 1969, har det klart uttalade syftet att narkotikapolitiken måste gå ut på att eliminera narkotikaproblemet.

Man lägger stor vikt vid själva beroendemedelsproblematiken och vill motverka att vi beträffande narkotika hamnar i samma hopplösa situation som när det gällt alkoholismen, där vi fått ett beroendeframkallande medel som blivit invävt i en lång kulturell tradition. Man ställer sig kritisk till en symptomteori som söker förklara narkotikamissbruket som endast ett symptom på ekonomiska, sociala och kulturella brister i samhället.

Förbundets verksamhet de senaste åren har syftat till att öppna nya kommunikationskanaler mellan bl a politiker, vetenskapsmän, socialvårdare och förvaltningstjänstemän i kontakt med narkotikaproblemet.

Jan Malmstedt är ordförande i Riksförbundet Narkotikafritt Samhälle och övriga författare är ledamöter av förbundets programkommitté.

Riksförbundet Narkotikafritt Samhälle bildades 1969 och fick då enligt sina stadgar bl a målsättningen att "motverka ett icke-medicinskt användande av beroendeframkallande preparat" och att "främja tvärvetenskaplig forskning" kring narkomani.

Bakgrunden till förbundets tillkomst ligger i

den debatt kring narkotikaproblemet och de behandlingsmetoder som förekom från 1965 och några år framåt. I samarbete med förbundet genomfördes sålunda ett par studier i massmedias behandling av narkotikafrågan.

Förbundets arbete har förändrats i takt med att de "metoder" för narkomanibehandling (främst den legala förskrivningen) övergivits och att vissa inslag i narkotikadebatten (bl a förespråkandet av legalisering av cannabis samt ståndpunkten att narkotikamissbruk var ett utslag av protest mot det bestående samhället) försvunnit.

De senaste årens verksamhet har syftat till att öppna nya kommunikationskanaler mellan bl a politiker, vetenskapsmän, socialvårdare och förvaltningstjänstemän i kontakt med narkotikaproblemet. I förbundets regi har sålunda genomförts ett par konferenser, vilka speglar denna strävan.

Förbundet har tidigare arbetat utan något mer omfattande program, förutom det mera allmänna att främja en tvärvetenskaplig syn på narkotikaproblemet. För närvarande pågår emellertid ett arbete inom ett särskilt programutskott inom förbundet. Det följande är hämtat från utskottets inledande arbete.

RNS avser inte att självt engagera sig i narkomanvård. Det har hela tiden varit förbundets uppfattning att samhället skall ha huvudansvaret för vården. Frågan om narkomanvård är givetvis in-

tressant och självklart är goda narkomanvårdsresurser viktiga. Men vården får inte ställas i något motsatsförhållande till den på lång sikt avgörande profylaktiska verksamheten, vilken vi kan kalla för den egentliga narkotikapolitiken.

Politiska prioriteringar

Samhället måste nu och i framtiden ställa de resurser som behövs och som samhället ekonomiskt orkar med till vårdens förfogande. Detta sagt därför att det förvisso kan bli fråga om helt andra politiska prioriteringar i ett svårare läge. När en befolkning i en kommande situation blir ställd inför frågan om prioriteringar inom sjukvården, är det tämligen säkert att en majoritet föredrar en utbyggnad av t ex åldringsvården framför att ställa skattemedel till förfogande för narkoman- och alkoholistvård.

Detta kan bli en realitet som sjukvårdshuvudmännen borde inse och därför söka stödja de krafter som menar att man i humanitetens och solidaritetens namn skall hjälpa de utslagna, men att detta inte kan ersätta eller försvaga ansträngningar att förhindra uppkomsten av drogmissbruk.

RNS vill för sin del därför rikta intresset även på andra uppgifter än den rena vårdproblematiken. Det kan här finnas skäl att dra paralleller till alkoholproblemet. I detta finns invävt en lång rad aspekter, t ex den långa traditionen i vår kultur, graden av samhällsaccepterande, starka ekonomiska intressen, brukets omfattning och alkoholberoendets stora spridning. När de för vår kulturkrets nya beroendeframkallande preparaten, vilka vi vanligen benämner narkotika, får en lika omfattande spridning och tolereras i samma omfattning som alkoholen, då löper man risken att hamna i samma hopplösa situation som gäller för alkoholberoendet. Då börjar det eviga kompromissandet.

.....
När de för vår kulturkrets nya beroendeframkallande preparaten tolereras i samma omfattning som alkoholen löper man risken att hamna i samma hopplösa situation som gäller för alkoholismen. Då börjar det eviga kompromissandet.
.....

Eliminera narkotikaproblemet

Narkotikapolitiken måste ha som klart syfte att eliminera narkotikaproblemet. Namnet Riksförbundet Narkotikafritt Samhälle anger att RNS har detta syfte. Andra organisationer, som sysslar med narkotikafrågan, kan ha liktartade eller andra mål för sin verksamhet. Men det finns en påtaglig risk med det resignerade konstaterandet som en företrädare för en sådan organisation angav för ett par år sedan i en essay skriven för en ungdomspublik: "Narkotikan finns här och den kommer att stanna" (Ungdomsåret '70, sid 155).

Att enbart inrikta beroendemedelsproblematiken på vårdsektorn innebär att man i praktiken accepterar de beroendeframkallande medlen som någonting nödvändigt eller ödesbestämt i ett modernt samhälle. När det gäller beroendeframkallande medel är alla praktiserade vårdmetoder bristfälliga och har relativt låga siffror för rehabilitering.

Nästa steg blir att analysera de faktorer som leder till att människor blir narkotikamissbrukare. RNS anser att detta måste handla om en kamp för att tränga bort beroendemedlen från samhället. Här är det mycket lätt att vidga perspektivet ytterligare ett steg: kring beroendemedlen skapas också en drogkultur, som integreras med olika delar av samhällslivet och som leder till en ökad tolerans för användningen av beroendeframkallande preparat och ett försvar för detsamma. Drogkulturen utgör också en lockelse särskilt för ungdomar att pröva på olika beroendeframkallande medel.

Drogkulturen kan i sin tur ses som ett utslag av en "beroendekultur" — ett uttryck för det förhållandet att konsumtionssamhället drar nytta av att människor kan påverkas så långt att de, nästan dresserade, villigt går konsumtionssamhällets exploater till mötes — med välkända ekonomiska och sociala konsekvenser.

Genom att bygga upp detta perspektiv kring narkotikaproblemet försöker RNS ge det en politisk aspekt. Förvisso är narkotikaproblemet en politisk fråga som måste lösas på politisk väg. Men det betyder å andra sidan inte att RNS tar ställning i den övergripande diskussionen om socialism

.....
Människors "bakomliggande faktorer" ger inte någon anvisning om hur narkotikaproblemet skall lösas.
.....

eller ej och inte heller att RNS tar ställning för eller emot något eller några av de förefintliga politiska partierna.

Bakgrundsfaktorernas roll

I den samhällsdebatt som emanerar från de betedevetenskapliga forskningsresultaten har man länge utgått ifrån att vissa "bakgrundsfaktorer" utgör orsaker till narkotikamissbruket. Man har gjort jämförelser mellan populationer av missbrukargrupper och motsvarande normalgrupper ur befolkningen och funnit att missbrukargrupperna haft en hårdare belastning ifråga om dessa bakgrundsfaktorer. Utifrån denna grund har man dragit slutsatsen att man endast kan motverka narkomani om man förändrar samhället och därmed de ekonomiska, sociala och kulturella brister som "orsakar" narkotikamissbruket.

Man har därvid deklarerat att missbruket av narkotika endast är ett symptom på dessa brister (symptomteorin). Därmed glider man automatiskt in på slutsatsen, att bekämpandet av narkotikan i sig inte skulle kunna vara meningsfullt, eftersom man då bara skulle angripa symptomet och inte roten till det onda.

Det borde vara ett passerat stadium av debatten att i sitt handlande utgå från självklarheten att människors sociala och ekonomiska situation spelar roll för uppkomsten av drogmissbruk. Någon reell oenighet föreligger inte på den punkten. Problemet är att denna enighet inte kan tjäna som gemensam grund för ett faktiskt handlande. Detta därför att människors "bakomliggande faktorer" inte ger någon anvisning om hur narkotikaproblemet skall lösas.

Även i det här avseendet kan det vara skäl att göra jämförelser med alkoholproblemet. I den Sovjetryska socialiststatens barndom gjordes stolta deklarationer om att det inte behövdes någon särskild kamp mot alkoholismen. Denna skulle för-

svinna av sig själv, när socialismen var genomförd. 56 år efter den ryska revolutionen har man i Sovjet tvingats inse att alkoholismen inte försvann med införandet av socialismen och idag satsar Sovjet hårt på att bekämpa alkoholismen med direkt verkande medel.

Beroendemedlen kommer att missbrukas i alla typer av samhällen så länge de finns lättillgängliga till hands. RNS ställer sig kritiskt till symptomtänkandet även av rent vetenskapligt metodologiska skäl. Sociologiska tvärsnittundersökningar ger en mängd intressanta bakgrundsfaktorer som samvarierar med narkotikamissbruket. Dessa negativa sociala bakgrundsfaktorer kan ge oss en uppfattning om vilka grupper av människor som befinner sig i den direkta riskzonen. Men man måste ha klart för sig att det gäller korrelationer och inte kausalitet.

Man når betydligt längre när det gäller att spåra orsakssambanden om man studerar de praktiska fall som finns i oändliga serier och som visar hur det i verkligheten har gått till när människor dras in i ett narkotikamissbruk. Det är från många håll omvitnat och i litteraturen väl dokumenterat att man inte blir narkotikamissbrukare, om man inte först har blivit upplärd i tekniken av en tidigare missbrukare. Det är också ett välkänt faktum att de flesta narkotikamissbrukare även är narkotikalangare för att på den vägen försöka finansiera sitt eget missbruk.

Insikten om dessa förhållanden leder till den konkreta slutsatsen, att det är nödvändigt att sätta in stöten mot narkotikan och den vägen söka eliminera problemet. I ett samhälle präglad av humanitet och solidaritet är det självklart att samtidigt sätta in vårdresurser för att hjälpa de av sitt narkotikamissbruk hårt drabbade människorna.

.....
Det är från många håll omvitnat att man inte blir narkotikamissbrukare om man inte först blivit upplärd i tekniken av en tidigare missbrukare.
.....

- *Riksförbundet Narkotikafritt Samhälles medlemmar är spridda över landet, liksom styrelseledamöterna. Bland dessa finns läkare, socialarbetare, massmediafolk och även personer som haft kontakt med narkotika-problemet i egenskap av föräldrar.*
- *Som nya medlemmar är alla personer engagerade i narkotikaproblemet välkomna. Medlemsavgiften är 20 kr per år som kan insättas på postgiro 409610-3.*
- *Riksförbundets adress är Rådmansgatan 31, Stockholm.*

Kunskap i befolkningen nödvändig

Men en kamp mot förekomsten av narkotikan är inte tillräcklig. Benägenheten att pröva olika beroendeframkallande preparat kan finnas kvar latent, som en ständig risk för nya uppblossande missbruksvågor. Det krävs också en i befolkningen välförankrad kunskap om riskerna med användning av beroendeframkallande medel och en negativ attityd till användningen av sådana preparat. Vidare måste det finnas en beredskap till att aktivt gripa in på ett tidigt stadium för att förhindra att ett narkotikamissbruk utvecklar sig till ett beroende. Det gäller alltså att prägla normer och attityder som tar avstånd från allt bruk av narkotika eller andra beroendeframkallande medel, som inte är klart medicinskt motiverat.

I symptomtänkandet förutsätter man alltså att olika problem i missbrukarens miljö "förutbestämt" honom till ett missbruk av något slag. Nyligen fick detta tänkesätt också sitt uttryck i socialstyrelsens skrift om behandling av narkotikamissbrukare, där det hävdas att narkotikamissbruk måste ses som ett resultat av "personliga och sociala svårigheter av skilda slag" och att den långsiktiga behandlingens syfte måste vara att angripa de bakomliggande störningarna eller svårigheterna.

Det är alldeles givet att man i behandlingen måste ta itu med missbrukarens totala sociala situation och problem. Men det är långt ifrån sä-

kert att detta automatiskt leder till att narkotikamissbruket upphör. Avgiftningen är första steget i behandlingen, som därefter bör vara drogfri. Men på lång sikt gäller det att i eftervården steg för steg, ofta mödosamt, bygga upp en frustrations-tolerans, som närmar sig det normala. Då kan ett gynnsamt långsiktigt behandlingsmål uppnås.

RNS ställer sig kritiskt till symptomteorin och det tänkande som följer av detta. Förbundet nöjer sig inte med att betona individperspektivet av detta problem. En sådan syn blir alltför snäv och centreras endast till de nu aktuella missbrukarna och deras just nu besvärliga situation. RNS vill också föra in samhällsperspektivet i bilden. Det generella perspektivet leder till ett profylaktiskt tänkande, som på sikt blir avgörande för hur narkotikaproblemet kommer att utveckla sig.

RNS vill föra upp problematiken till en samhällspolitisk diskussion. Det är i denna process RNS tror sig ha en uppgift, som blir allt viktigare.

Vill Ni lära känna Schweiz?

Spital Neumünster, 8125 Zollikerberg/
Zürich-Schweiz.

För vår moderna, nyinredda diagnostiska
röntgenavdelning söker vi kunnig

examinerad (diplomierad) kvinnlig röntgenassistent

Behagligt arbetsklimat i litet team,
mångsidig, omväxlande verksamhet samt
röntgendiagnostiska specialundersök-
ningar, god lön, nutida sociala förmåner,
5 dagars-vecka, personalmatsal och vid
behov även bostad.

Tillträde omedelbart eller efter överens-
kommelse.

Vårt sjukhus ligger i natursköna omgiv-
ningar i närheten av Zürich stad.

För vidare upplysningar ring gärna
01/63 77 00.

Ansökan ställes till chefsläkare H. Matter,
Röntgenavdelningen, Spital Neumünster.